

*Зайцева Наталія Петрівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

**МЕДІАГРАМОТНІСТЬ СЬОГОДЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ПРОПАГАНДИ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЇ**

В умовах безперервного інформаційно-психологічного тиску та пропаганди з боку Росії стосовно України надзвичайно важливо, щоб суспільство

залишалося свідомим і обізнаним, здатним відрізнити маніпуляції та фейки від правдивої та достовірної інформації. У сучасному інформаційному просторі медіаграмотність стала важливим інструментом протидії дезінформації та пропаганді. В умовах широкомасштабної агресії РФ інформаційний фронт набуває все більшої значущості, адже маніпулятивний контент, фейкові новини та спотворення фактів спрямовані на дестабілізацію суспільства, підрив довіри до державних інституцій та міжнародних партнерів, а також деморалізацію українців.

Медіаграмотність – інструмент, який допомагає розпізнавати ворожі інформаційні операції, критично оцінювати джерела інформації та формувати власну незалежну думку. Це невід’ємна складова інформаційної безпеки держави та громадян, яка сприяє формуванню стійкості суспільства до впливів пропаганди. З огляду на це, особливо важливими є освітні ініціативи, спрямовані на підвищення рівня медіаграмотності серед різних вікових груп, інтеграція відповідних програм у систему освіти та активне поширення перевіреної інформації через незалежні медіа. Таким чином, розвиток медіаграмотності не лише зміцнює обороноздатність країни в інформаційному просторі, а й формує свідоме суспільство, здатне протистояти пропагандистському впливу та відстоювати демократичні цінності в умовах інформаційної війни.

Російська пропаганда ґрунтується на системному та постійному поширенні неправдивої інформації, викривленні фактів та формуванні альтернативної реальності, що є частиною її гібридної війни. Вона використовує багаторівневі механізми впливу, спрямовані на створення інформаційного хаосу, підрив довіри до офіційних джерел та емоційного напруження суспільства.

У сучасних умовах інформаційного протистояння дезінформація є одним із ключових інструментів ведення гібридної війни. Вона спрямована на викривлення реальності, формування альтернативного інформаційного порядку денного та маніпулювання суспільною свідомістю. Основні методи дезінформації, що застосовуються в пропагандистських кампаніях, включають кілька стратегій, які базуються на спотворенні фактів, маніпуляціях та впливі на емоції аудиторії.

Одним із найбільш поширених методів є фальсифікація новин, що передбачає створення та поширення неправдивої інформації через засоби масової інформації, соціальні мережі та анонімні джерела. Такий контент часто оформлюється у вигляді емоційно забарвлених заголовків (клікбейтів) і спирається на ненадійні або вигадані «джерела». Ще одним поширеним прийомом є маніпулятивне трактування подій, яке полягає у навмисному викривленні фактів або їх подачі у вигідному для пропаганди контексті. Висвітлення подій може включати перебільшення окремих аспектів, замовчування певних фактів або їх подання у спотвореному світлі, що формує хибне уявлення про реальність.

До методів дезінформації також належить псевдоекспертиза та фабрикація доказів. У цьому випадку залучаються так звані «експерти», які не мають реальних наукових або професійних компетенцій, але створюють ілюзію об’єктивності. Крім того, використовується сфабрикований інформаційний

контент, зокрема підроблені документи, змонтовані відеоматеріали, фальсифіковані фотографії, а також технології глибоких фейків (deepfake), що імітують достовірність даних.

Значну роль у пропагандистських кампаніях відіграє дискредитація незалежних ЗМІ та лідерів думок. У цьому випадку здійснюються цілеспрямовані атаки на авторитетні медіа, журналістів та експертів з використанням компрометуючих матеріалів, звинувачення у співпраці із західними або опозиційними структурами, а також організовані кампанії кібербулінгу.

Окремим напрямом є тактика «потік брехні» та «інформаційного виснаження», яка передбачає масове поширення величезної кількості суперечливих або відверто неправдивих новин. Це спричиняє ефект когнітивного перевантаження аудиторії, знижує рівень критичного мислення та призводить до втрати довіри до будь-яких інформаційних джерел, що є вигідним для дезінформаційної кампанії.

Ще одним ефективним засобом дезінформації є апеляція до емоцій та використання історичних наративів. Це може включати експлуатацію почуття страху, ненависті або ностальгії, а також використання історичних міфів та ідеологем, наприклад, концепції «спільної історії», «братніх народів» або загроз із боку «ворожих» держав.

Як бачимо, дезінформація є багатогранним явищем, що охоплює широкий спектр маніпулятивних технологій. Розуміння основних механізмів її функціонування є необхідною передумовою для ефективної протидії, що включає розвиток медіаграмотності, фактчекінгових ініціатив та зміцнення інформаційної безпеки держави.

Підвищення рівня медіаграмотності є ключовим завданням у протидії дезінформації та пропаганді, зокрема в умовах гібридної війни. Важливими інструментами в цьому процесі є освітні програми, які передбачають інтеграцію медіаграмотності в навчальні програми шкіл та закладів вищої освіти, що сприяє формуванню критичного мислення у молоді. Значну роль відіграють фактчекінгові платформи, такі як StopFake та VoxCheck, які займаються викриттям фейкових новин та маніпуляцій. Державні ініціативи також є необхідним елементом інформаційної безпеки, зокрема розробка стратегій боротьби з дезінформацією та законодавче регулювання інформаційного простору. Українські ініціативи, такі як «Мріємо та діємо», «Фільтр», «Media IQ», відіграють важливу роль у підвищенні обізнаності громадян щодо інформаційних загроз. Окрім цього, міжнародна співпраця з європейськими та світовими партнерами дозволяє ефективніше протидіяти інформаційним загрозам, обмінюватися досвідом та запроваджувати кращі практики медіаграмотності на національному рівні.

Російська пропаганда та дезінформація є серйозною загрозою для світового інформаційного простору. У відповідь Україна має розвивати систему медіаграмотності та активно застосовувати гуманітарну дипломатію як комунікаційний інструмент спротиву. Ефективне поєднання критичного мислення, цифрової безпеки та міжнародної захисту та підтримки дозволяє не

лише протистояти інформаційним загрозам, а й зміцнювати підтримку України на глобальному рівні. Пріоритетним напрямом є зміцнення незалежних медіа, підвищення рівня обізнаності громадян та об'єднання зусиль міжнародної спільноти для протидії дезінформації.

Література:

1. Іванова Т. (2024). Медіаграмотність та критичне мислення в процесі викладання дисциплін комунікаційного циклу: навчальний посібник / за загал. ред. В. Іванова. Київ: Центр вільної преси.

2. Український медіа та комунікаційний інститут. (2023). Ефективність протидії російській дезінформації в Україні в умовах гібридної війни: огляд актуальних наукових досліджень. Київ: УМКІ.

3. European Regulators Group for Audiovisual Media Services (ERGA). (2023). *ERGA media literacy report 2023*. <https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2024/01/AG2-ML-report-2023-final.pdf>

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

**Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук**

**ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ім. І.Ф. КУРАСА НАН УКРАЇНИ**

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

**ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА
ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

ЯГЕЛЛОНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Польща)

ФОНД ГЕРДИ ХЕНКЕЛЬ (Німеччина)

УНІВЕРСИТЕТ МАЙНЦА ІМЕНІ ЙОГАННА ГУТЕНБЕРГА (Німеччина)

КАГУЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ П. ХАШДЕУ (Молдова)

МУЗЕЙ КАРОЛЯ І В БРАЇЛІ (Румунія)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ:
СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

10 квітня 2025 р.

м. Київ

Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи / за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 10 квітня 2025 р. Київ, 2024. 357 с.

Збірник наукових праць укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи», яка була організована кафедрою міжнародних відносин і суспільних наук гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України 10 квітня 2025 р. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції і охоплює широке коло питань щодо витоків, традицій, розвитку та перспектив української дипломатії; аналізу стану дипломатії в умовах сучасних глобальних викликів та стратегічних пріоритетів світової, європейської та вітчизняної дипломатії в умовах російсько-української війни.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також усіх хто цікавиться питаннями сучасних міжнародних відносин та розвитку української дипломатії.

Рекомендовано вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 10 від 16.05.2025 р.).

Редакційна колегія:

Ткачук В.А., д-р екон. наук, проф. (голова);
Ніколаєнко С.М., д-р пед. наук, проф. (співголова);
Тонха О.Л., д-р сільгосп. наук, проф. (голова);
Любовець О.М., д-р істор. наук, проф.
Харченко С.В., д-р філол. наук, проф.
Хвіст В.О., канд. іст. наук, доцент

Відповідальна за випуск докт. іст. наук, проф. Любовець О.М.

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані в збірнику наукових праць матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.